ADRODDIAD I'R CYNGOR
6 Mawrth 2014

Aelod Cabinet: Y Cynghorydd Peredur Jenkins

Pwnc: Strategaeth Ariannol 2014/15 – 2017/18

Swyddog cyswllt: Dilwyn Williams, Cyfarwyddwr Corfforaethol

Y penderfyniad a geisir

Barn y Cyngor am y cynigion i ddygymod gyda'r broblem ariannol sy'n ein hwynebu am y 4 blynedd nesaf sef –

1. O ran y sefyllfa dros y 4 blynedd nesaf, y dylid cynllunio i ddarganfod y bwlch ariannol o dros £34m a daflunnir ar gyfer y 4 blynedd nesaf drwy gadw'r holl opsiynau yn agored (gan gynnwys y posibilrwydd o gynyddu'r Dreth gyngor yn uwch na 3.5% a darganfod arbedion o'r gyllideb ysgolion) ac y dylid anelu i ddarganfod mwyafrif y bwlch drwy uchafu'r arbedion effeithlonrwydd a rheoli galw y gallwn eu gwireddu.

2. Y dylid sefydlu cyfundrefn gynhwysol ar gyfer sefydlu'r cynlluniau arbedion effeithlonrwydd ac unrhyw flaenoriaethu sydd angen ei wneud i sefydlu ymhle y byddai'n rhaid i ni dorri gwasanaethau.

3. Yn y cyfamser y dylid manteisio ar unrhyw gyfle sy'n codi i wireddu arbedion hyd yn oed os yw'n golygu peidio aros am y gyfundrefn dan sylw er mwyn sicrhau nad ydym yn colli cyfle.

Cyflwyniad

4. Yn hanesyddol, ac yn unol ag ymarfer gorau, mae'r Cyngor wedi sefydlu ei gyllideb flynyddol o fewn cyd-destun strategaeth ariannol tymor canolig er mwyn sicrhau fod y gyllideb honno yn paratoi ar gyfer y sefyllfa i ddod yn hytrach na chyfarch anghenion un flwyddyn yn unig.

5. Mae hyn wedi talu ar ei ganfed i ni gan ein bod yn medru cynllunio unrhyw arbedion angenrheidiol yn rhesymegol heb orfod cymryd penderfyniadau brysiog sydd yn aml yn arwain at y penderfyniadau anghywir o ran y buddion i'r dinesydd.

6. Fe nodwyd ymarferion Cyngor Gwynedd fel enghraifft o ymarfer da mewn adroddiad cenedlaethol ar gynllunio ariannol a gyhoeddwyd yn ddiweddar gan Swyddfa Archwilio Cymru.

7. Mae'r adroddiad blaenorol yn cyflwyno argymhellion y Cabinet i'r Cyngor eu hystyried o ran sefydlu cyllideb ar gyfer 2014/15.

8. Yn ychwanegol at hyn, yn wyneb yr hinsawdd anodd sydd o'n blaenau a chan fod angen cynllunio ymlaen llaw ar gyfer cyllidebau blynyddoedd i ddod a hadu cynlluniau digon buan er mwyn dygymod a'r sefyllfa fydd yn ein hwynebu, mae'r Cabinet hefyd yn dymuno ymgynghori gyda'r Cyngor ar yr hyn y mae'n ystyried y dylid ei wneud er mwyn dygymod a'r sefyllfa yn y tymor canolig.

9. Ar ben sefydlu cyllideb 2014/15 felly, gwnaed ymdrech i daflunio sefyllfa ariannol ar gyfer y tair blynedd ganlynol hefyd fel ein bod yn gallu gosod sefyllfa 2013/14 yn ei gyd-destun ehangach a chynllunio sut yr ydym am fedru cwrdd â'r sialens o'n blaenau.

10. Mae'r strategaeth ar gyfer y pedair blynedd i ddod yn gosod darlun realistig o'r hyn allasai ein taro. Rhoddir manylion y tybiaethau a ddefnyddiwyd yn Atodiad 1.

11. Y ffigwr sydd fwyaf ansicr yw'r ffigwr grant y byddwn yn ei dderbyn gan Lywodraeth Cymru o 2016/17 ymlaen. Mae yna amheuaeth hefyd a allwn ddibynnu ar y ffigwr a gafwyd ar gyfer 2015/16 o gofio profiad eleni. Gan fod y grant yn cynrychioli tua 80% o incwm y Cyngor, yn amlwg mae'r ffigwr yma yn allweddol i'r tafluniadau. Gwyddom o ddatganiadau'r Canghellor a datganiadau a wnaed gan Weinidogion yn Llywodraeth Cymru nad yw am fod yn newyddion da i Lywodraeth Leol yng Nghymru ac fe wnaed ymgais i geisio dyfalu lefel y grant yma ar sail y ffigyrau gwariant cyhoeddus sydd yn adroddiadau swyddogol Llywodraeth San Steffan.

12. Hefyd , fel y byddwn yn mynd ymhellach i'r dyfodol mae yna fwy o ansicrwydd ynglŷn â'r holl ffigyrau ac felly, 'rydym wedi rhannu'r strategaeth 4 blynedd yn ddwy ran fel y nodir isod, gyda'r ddwy flynedd gyntaf yn fwy sicr a'r ddwy flynedd olaf yn darged ar gyfer cynllunio.

13. Nodir yn y tabl isod canlyniadau'r tafluniadau a wnaed, gan nodi'r arbedion hynny sydd eisoes yn cael eu cynllunio a'u gwireddu .

Tabl 1
Tafluniad cynllunio ariannol ar gyfer y 4 blynedd 2014/15 – 2017/18

£M	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	Cyfanswm
Gofynion Gwario ychwanegol	6.4	7.7	10.2	6.7	31.0
Colled (cynnydd) grant	6.7	4.4	3.5	6.1	20.7
Treth Gyngor (*)	(2.7)	(1.8)	(1.9)	(2.0)	(8.4)
Diffyg Cynlluniedig	10.4	10.3	11.8	10.8	43.3
Addasiadau cyllidebol	(3.1)				(3.1)
Cynlluniau Rhaglen bresennol	(5.5)	(0.7)	(0.2)		(6.4)
Defnydd balansau a blaen arbedion	(1.8)	1.8			-
I'w ddarganfod -	(-)	11.4	11.6	10.8	33.8

(*) yn seiliedig ar gynnydd cyfartalog o 3.5% y flwyddyn

14. Fe welir ein bod yn taflunio bwlch ariannol tybiedig o tua £50m dros y cyfnod ond gyda chynnydd tybiedig o 3.5% yn y Dreth Gyngor ac arbedion sydd eisoes ar y gweill, byddai hyn yn gadael bron i £34m o fwlch i'w ddarganfod. Mae £14m o'r bwlch yma yn deillio oherwydd rhagdybiaeth o ostyngiadau grant Llywodraeth ac yn sensitif i beth bynnag fydd y ffigwr hwnnw.

15. Tra bod yna bosibilrwydd wrth gwrs y gallasai'r gostyngiad yma fod yn llai (a thrwy hynny i'r bwlch fod yn llai) mae yna siawns llawn mor bosibl i'r gostyngiad fod yn uwch ac felly tybiaf fod £34m yn ffigwr cynllunio rhesymol i ni fod yn ei ddefnyddio am y cyfnod i ddod.

16. Mae'r tafluniad hefyd yn rhagdybio cynnydd yn y Dreth Gyngor o 3.5% ar gyfartaledd bob blwyddyn. Mater i'r Cyngor yw penderfynu ar y cynnydd yn y Dreth Gyngor ymhob blwyddyn ond fe ragdybir 3.5%yn y tafluniad uchod er mwyn dangos y bwlch sylweddol sydd yn cael ei adael hyd yn oed ar ol cynnydd o'r fath. Os yw'r Cyngor yn dymuno gweld cynnydd uwch neu is fe fydd yn amlwg yn effeithio ar y bwlch ariannol a nodir.

17. Er mwyn tanlinellu pa mor ddifrifol yw bwlch ariannol o £34m dylid bod yn fyw i'r ffaith pe byddem yn gwarchod y gyllideb ysgolion yn gyfan gwbl, byddai hyn yn golygu gostyngiad o 27% o wariant pob un gwasanaeth arall yn y Cyngor. Byddwn yn gwahodd aelodau i edrych ar y llyfr cyllidebau gan ddewis unrhyw wasanaeth a darganfod sut y byddent yn dileu 27% o gostau pob un gwasanaeth arall. Fe fydd yn dasg anodd dros ben.

18. Ar sail cynllunio y byddwn angen darganfod tua £34m dros y pedair blynedd felly, ac er mwyn ystyried yr holl oblygiadau, bydd angen dod i gasgliad ar –

- Y cynnydd tybiedig yn y Dreth Gyngor am y blynyddoedd i ddod . A ydym am gadw at ein strategaeth o gynyddu'r Dreth Gyngor 3.5% ynteu a ydym am ei gynyddu ymhellach yn wyneb goblygiadau darganfod bwlch ariannol mor enfawr ar ein gwasanaethau ?

- Pa elfen o'r bwlch yma fyddwn ni yn gofyn i ysgolion ei ysgwyddo ? Gyda bwlch mor enfawr mae'n afresymol ystyried y byddwn yn gallu gwarchod ysgolion yn gyfangwbl ond bydd angen dod i gasgliad ynglyn a faint o warchodaeth y gellir ei gyflawni.

- Faint yn fwy o arbedion effeithlonrwydd fyddwn ni yn gallu eu darganfod a bod yn rhagweithiol i leihau'r galw am wasanaethau'r Cyngor ;

- Gan y bydd unrhyw fwlch sydd ar ôl wedyn yn gorfod dod o doriadau – sut ydan ni am benderfynu ymhle y bydd y toriadau hynny yn disgyn.

19. Yr hyn sy'n amlwg yw bod yn rhaid i ni sicrhau ein bod wedi uchafu'r symiau a geir o arbedion effeithlonrwydd a rheoli galwadau gan ddisgyn yn ôl ar doriadau fel y cam olaf. Dyma'r ffordd o weithredu os ydym o ddifrif am sicrhau'r effaith lleiaf ar bobl Gwynedd.

20. Fel mae'r tabl isod yn nodi, hyd yn oed pe byddem yn codi'r Dreth Gyngor 5% am y pedair blynedd nesaf, ac yn disgwyl cael 6% o'r gyllideb ysgolion, a chan gymryd y byddwn yn medru darganfod £15m o arbedion effeithlonrwydd pellach a rheoli galw, byddai hyn yn parhau i olygu angen chwilio am doriadau gwerth £9m.

Tabl 2
Darluniau o lefel toriadau yn dilyn gwahanol bolisïau

	Effeithlonrwydd ceidwadol	**Effeithlonrwydd mwy uchelgeisiol**	**Cadw pob opsiwn yn agored TG hyd at 5% Ysgolion hyd at 6% Arbedion o'r Comisiwn**
Treth Gyngor	-	-	£2.5m
Ysgolion	-	-	£4.3m
Y Comisiwn	-	-	£3.0m
Effeithlonrwydd	£15m	£20m	£15m
Toriadau	£19m	£14m	£9.2m
	£34m	£34m	£34m

21. O gymryd agwedd llai optimistaidd ynglŷn â'r Dreth Gyngor, y gyllideb ysgolion ac arbedion effeithlonrwydd fe ellir gweld fod y lefel toriadau wedyn yn cynyddu i £19m fyddai'n anodd dros ben os nad yn amhosibl i'w cyflawni o gofio'r effaith y byddai hyn yn ei gael ar bobl Gwynedd.

22. **Argymhellir felly** ar hyn o bryd y dylid cadw'r holl opsiynau ar agor hyd nes y byddwn yn gweld effaith a goblygiadau'r penderfyniadau arbedion y bydd yn rhaid eu cyflawni. Byddai gweithredu ar sail unrhyw strategaeth arall yn ein gosod mewn cornel na fyddem yn gallu dygymod ag ef. Golyga hyn ein bod yn gweithredu tu fewn i'r fframwaith canlynol -

Polisi Treth Gyngor	Ystyried cynnydd yn y Dreth Gyngor mewn amrediad o 3.5% - 5%
Y gyllideb ysgolion	Ystyried rhoddi targed i'r gyllideb ysgolion yn seiliedig ar beth sy'n ymarferol.
Y Comisiwn ar Lywodraethu	Ystyried a fydd yna arbedion yn deillio o ad-drefnu y gellir dibynnu arnynt a chymryd i ystyriaeth.
Arbedion Effeithlonrwydd	Uchafu'r arbedion effeithlonrwydd y gellir eu gwireddu
Toriadau	Ffigwr fydd ar ôl

23. Yn amlwg beth bynnag fydd y ffigyrau terfynol y byddwn yn eu gwireddu yn yr hafaliad uchod, bydd angen ceisio uchafu'r swm a ddaw o arbedion effeithlonrwydd a rheoli galw.

24. 'Rydym ar hyn o bryd yn ystyried yr holl gyfleoedd sydd ar gael i wasanaethau unigol er mwyn gallu dod o hyd i arbedion effeithlonrwydd / rheoli galw pellach a bydd y ffigyrau yma yn cael eu defnyddio fel sail i darged arbedion effeithlonrwydd / rheoli galw ar gyfer y gwahanol wasanaethau i'w gymeradwyo ym mis Ebrill.

25. Bydd disgwyl wedyn i wasanaethau sefydlu cynlluniau er mwyn gwireddu'r targedau yma gan sicrhau fod y broses Craffu yn rhan o'r broses cymeradwyo cyn eu cyflwyno i'r Cabinet yn ystod 2014.

26. O'i wireddu bydd hyn yn cyfarch elfen o'r bwlch (ond yn annhebygol o'i gyfarch y gyfangwbl).

27. Gan y bydd yn rhaid i ni sicrhau ein bod wedi sefydlu blaenoriaethau os byddwn angen disgyn yn ôl ar doriadau, bydd angen sefydlu cyfundrefn gynhwysol ar gyfer gwneud hynny fydd yn cynnwys holl aelodau'r

Cyngor ynghyd ag ymgysylltu ystyrlon gyda phobl Gwynedd. ‘Rwyf yn trafod y mater hwnnw ar hyn o bryd gyda swyddogion gyda golwg ar ddod a chyfundrefn ymlaen yn fuan yn y Gwanwyn.

28. Dylem ymfalchïo yn y ffaith fod trefniadau cynllunio ymlaen llaw’r Cyngor yn golygu nad ydym eto yn gorfod wynebu toriadau - sefyllfa nad yw’n wir ymhob Cyngor ond rhaid wynebu’r ffaith y gallasem fod yn wynebu elfen o hynny yn y dyfodol, yn enwedig os yw grant llywodraeth leol yn parhau i ostwng.

29. Fodd bynnag, hyd yn oed o fanteisio ar y cyfle sydd gennym i gynllunio’n ofalus, o gofio mai ein blaenoriaeth yw edrych am arbedion effeithlonrwydd o flaen toriadau, ac o gofio fod sefydlu a gweithredu cynlluniau o’r fath yn cymryd mwy o amser na thorri gwasanaeth, mae yna berygl real na fydd yr amser sydd gennym yn caniatáu i ni gyflawni’r dyhead uchod yn gyfangwbl.

30. Bydd angen i’r Cabinet felly fanteisio ar unrhyw gyfle sy’n codi yn y cyfamser i wireddu unrhyw gyfle i gyflawni arbedion – gan gynnwys unrhyw gyfle sy’n codi yn ystod y flwyddyn gyfredol.

31. Mae’r Pwyllgor Archwilio wedi talu sylw i briodoldeb ariannol y strategaeth afraethedig yn ei gyfarfod ar 20 Chwefror ac yn amodol ar y sylwadau a wnaed ynglyn a defnyddio balansau a grybwyllwyd yn yr adroddiad blaenorol, ‘roeddent yn gyfforddus fod yr adroddiad yn cyfarch y risgiau sy’n debygol o godi gyda’r strategaeth.

ATODIAD 1

Tybiaethau 4 blynedd 2014/15 – 2017/18

£m	2015/16	2016/17	2017/18	Cyfanswm
Ychwanegiadau at y gyllideb				
Chwyddiant Cyflogau	3.1	3.3	3.3	Seiliedig ar 2% y. f. o 15/16
Chwyddiant arall	1.5	1.5	1.5	Cyfrifiad ar sail rhagdybiaeth CPI a'i effaith ar chwyddiant y Cyngor
Costau cyflogaeth	0.3	0.3	0.3	Profiad blaenorol
Praeseptau	0.2	0.2	0.2	Amcangyfrif gorau
Costau benthyca	0.1	(0.3)	-	Cyfrifiad penodol
Llog	-	(0.1)	(0.1)	Amcangyfrif gorau
Demograffi	0.4	0.3	0.3	Cyfrifiad penodol
Pwysau ar wasanaethau	2.1	5.0	1.2	£1m y flwyddyn ar gyfer pwysau cyffredinol + materion o sylwedd sy'n hysbys
Cyfanswm ychwanegiadau	7.7	10.2	6.7	
Gostyngiad grant Llywodraeth	4.4	3.5	6.1	-2.5% yn 15/16; -2% yn 16/17 a -3.5% yn 17/18
Cyfanswm bwlch ar ôl Grant	**12.1**	**13.7**	**12.8**	

Barn y swyddogion statudol

Y Prif Weithredwr:
Yn yr Hydref, fe waethygodd rhagolygon ariannol y Cyngor o £8m wrth i Lywodraeth Cymru gydnabod newid i'w cynlluniau gwreiddiol ar gyfer grantiau Cynghorau yn 2014/15. 'Roedd gan y Cyngor strategaeth briodol mewn lle i ymdrin a'r ffigyrau grant gwreiddiol ac fe benderfynodd peidio a rhuthro i greu arbedion newydd er mwyn ymdrin a'r diffyg. Fe wnaed hyn er mwyn prynu amser i'r Cyngor ddarganfod mesurau effeithlonrwydd newydd ac i ddeall yn well unrhyw doriadau potensial i wasanaethau.

Ochr anffodus y strategaeth yma yw mai'r gyllideb arfaethedig a gynigir ar gyfer y Cyngor ar gyfer 2014/15 yw'r un tynaf ers i ni gael ein sefydlu yn 1996. Ni fydd yna unrhyw gyllideb wrth gefn, ar gyfer unrhyw gynnydd mewn gwariant parhaol annisgwyl yn ystod y flwyddyn; mae yna ddefnydd helaeth o falansau sy'n golygu oedi gorfod gwneud penderfyniadau cyllidol anodd ac mae yna bwysau cyllidol eraill yn dechrau ymddangos sy'n anodd i'w maintoli ar hyn o bryd.

Mae'r trywydd yma yn rhoi pwysau aruthrol ac atebolrwydd ar y Cabinet i wneud arbedion effeithlonrwydd a thoriadau yn 2014/15 ymhell o flaen Ebrill 2015 fel ein bod unwaith eto ar y droed flaen. Er mwyn llwyddo, bydd y Cabinet yn manteisio o gael mewnbwn wedi ei ffocysu gan Aelodau Craffu. Mae'r Cyngor yn wynebu sialens ariannol dychrynllyd, ond os bydd pawb yn cyflawni eu swyddogaethau yn effeithiol ac o gofio ein record dda yn y maes, gallwn fod yn hyderus o reoli'r niwed i wasanaethau'r Cyngor yng Ngwynedd

Y Swyddog Monitro:
Er fod y strategaeth ariannol yn fater i'r Cabinet ei benderfynu mae wedi mynegi dymuniad i fod yn gynhwysol ac ymgynghori gyda'r Cyngor. 'Rwyf yn cefnogi'r bwriad i wneud hynny.

Y Pennaeth Cyllid:
Gweler fy marn fanwl ar yr adroddiad 'Cyllideb 2014/15' (eitem gysylltiedig ar y rhaglen hon). Rwyf wedi cydweithio gyda'r Aelod Cabinet Adnoddau a'r Cyfarwyddwr Corfforaethol (DOW) i baratoi'r Strategaeth Ariannol Tymor Canol, ac rwy'n cadarnhau fod yr adroddiad yma wedi'i seilio'n gadarn ar amcangyfrifon sy'n rai teg a darbodus.